

יציאת שבת
5:20

כניסת שבת
4:19

יוצא לאור לעילוי נשמת הקדושים

מיכאל יצחק מליק ואברהם פלדמן הי"ד

פרשת חיי-שרה, מרחשון תשע"ה שנה שלוש ושש, גיליון מס' 5

גיליון זה יוצא לאור בחסות עיריית רחובות, האגף למוסדות העירייה, המחלקה לתרבות תורנית

גיליון זה יוצא לאור בחסות עיריית רחובות, האגף למוסדות העירייה, המחלקה לתרבות תורנית

דרך ארץ קדמה לתורה

בפרשתנו (כד, ב-ד) נאמר: "ויאמר אברהם אל-עבדו, זקן ביתו המשל בבל-אשר-לו: שים-נא ידך תחת ירכי. ואשביעך בה' אלקי השמים ואלקי הארץ, אשר לא-תקח אשה לבני מבנות הכנעני אשר אנכי יושב בקרבן. כי אל-ארצי ואל-מולדתי תלך, ולקחת אשה לבני ליצחק".
הר"ן בדרשותיו, האברבנאל בפירושו על התורה ופרשנים אחרים, מעלים שאלה מתבקשת מהאמור כאן. מה טעם שלח אברהם אבינו את אליעזר עבדו לקחת לבנו, ליצחק, אשה דווקא בחרן ממשפחות הארמי, וכי בסביבתם של לבן ובתואל, בארם נהריים, חיו צדיקים גדולים וחסידים מופלגים יותר מבארץ כנען? מדוע הזהיר אברהם את עבדו והשביעו, כי לא יקח עבדו אשה לבנו מבנות הכנעני בארץ מגוריו?

מסבירים הר"ן ופרשנים אחרים, כי ישנם שני סוגים עיקריים של עבירות: הסוג האחד של העבירות, הוא המשפיע יותר על שכלו של האדם, דעותיו ואמונותיו. והסוג השני, הוא המשפיע יותר על נפשו של האדם, אישיותו ותכונות אופיו. דוגמא טיפוסית לסוג הראשון של העבירות היא: עבודה זרה וכפירה בעיקר, בעוד דוגמאות טיפוסיות לסוג השני של העבירות, הן בתחום המידות הרעות ובין האדם לחברו. את האמונות, והדעות הרעות והנפסדות, קל יותר לשנות. ניתן לשכנע את המאמין בהן כי הוא טועה, אמונתו שגויה ודעתו - בה התפתה להאמין - כוזבת. האמונות והדעות הרעות חורטות רישומן על מוחו של האדם בלבד וקונות תפישה בשכלו גרידא. על כן, אם יעמידו בפניו את דת האמת, ירש מדעתו השקר וילך וידבק באמת. לעומת זאת, את המידות הרעות והנפסדות, מידות סדום של גזל, חמס, תאוה, זימה ושנאת הבריות, קשה מאד לשנות, שכן הן חודרות אל נפשו של האדם פנימה, נטמעות באופיו והופכות להיות חלק ממנו עצמו.

אברהם אבינו ידע, שבנות הכנעני שטופות במידות רעות ונפשן מקולקלת באורח בלתי-הפיך, על כן, סירב להשיא את יצחק למי מהן. מאידך, בנות ארם נהריים, אף שאמונתן כוזבת ועובדות הן לאלילים, רק שכלן הוא המעוות, וניתן להשיבן למוטב כאשר יראו להן את אמונת האמת בהקב"ה. דרך ארץ ומידות טובות שבהן, יובילו אותן גם לתורה.

במדרש (ויקרא רבה ט, ג) מובא: "א"ר שמואל בר נחמני: גדולה דרך ארץ שקדמה לתורה כ"ו דורות, שנאמר (בראשית ג, כד): 'לשמור את דרך עץ החיים'. 'דרך' - זו דרך ארץ, 'חיים' - זו תורה". אכן, כנודע, "אם אין דרך ארץ - אין תורה" (אבות ג, יז).

התורה לא ניתנה מיד עם בריאת העולם. לפני שנתן הקב"ה את תורתו בארץ, נזקק להמתין כ"ו דורות עד שתשרור בארץ דרך ארץ, שהרי היא הבסיס והתנאי המקדמי לתורה (הרב שלמה אבינר, ב"טל חרמון").

פעמים רבות מדי, רבים מאיתנו "משקיעים" יותר בטיפוח אמונתנו ובקיום מצוות שבינינו לבין קוננו, ומזניחים או פחות שמים לבנו למידותינו ולהקפדה על מצוות שבינינו לבין עצמנו, שבין האדם לחברו.

בימי קדם, נהגו באירופה - מפחד הצנזורה הנוצרית - לכתוב בפתח המסכתאות בתלמוד שעסקו בגויים: כל מה שכתוב בספר זה על גויים - אין כוונתנו על גויים של היום, אלא על גויים עכו"ם שהיו לפני, בעבר.

הקריאה שלנו בתורה, מידי שבוע בפרשת השבוע, צריכה להיות הפוכה: כל מה שכתוב בספר זה, בפרשה זו, מדבר רק עלי, הכל נכתב בשבילי, הכל מחייב אותי.

הבה נקרא עבורנו ונחייב את עצמנו - נלמד ונשכיל מאברהם אבינו - לתת דגש על דרך ארץ, על טיפוח מידותינו ועל אהבת ה'רע, ויהיו כל דרכינו ישרים, תפארת לעושינו ותפארת מן האדם.

הרב דוד א. גיל

לרפואת אבי, משה חיים בן בלה הכהן ולהצלחת משפחתו

לוח מודעות / עורך: נפתלי יערי

דרושה מערה

אברהם העברי מבקש לרכוש אחוזת קבר על מנת לקבור את שרה.

אברהם מבקש לרכוש מאת עפרון החתי את מערת המכפלה שבה נקברו אדם וחווה.

על אף שדרושה לו רק המערה מוכן אברהם לשלם את מחירו של כל השדה. לא יהיה ויכוח על המחיר.

אכסניית לבן ובתואל

רחוב הסוסים, חרן קרוב לעין המים

השכרה חדרים

הן כמקום ללין (לינה אחת) והן כמקום ללון (מספר לילות) המקום פונה מעבודה זרה. גם צדיקים כעבדו של אברהם יכולים ללון שם, ללא חשש.

משרד הבריאות מזהיר: אין לסמוך על המזון המוגש באכסנייה מחשש שעורב בו סם.

בצער רב, מודיעים אנו

על פטירתה של

שרה אמנו ע"ה

אשר נפטרה לאחר ששמעה שבנה יצחק

לא הוקרב על גבי המזבח. בת מאה עשרים ושבע שנים

כולן שוות לטובה ובכולן לא השתנתה. ובכולן לא השתנתה.

בת עשרים כבת שבע, שלא חטאה

ובת מאה כבת עשרים, ליופי.

ההלוייה תתקיים במערת המכפלה אשר בחברון.

משרד שידוכים

אליעזר עבד אברהם

מבחר גדול של בנות נאות, עם יחוס. בתו של אליעזר

מבנות אשכול, ענר וממרא מבקשות שידוך הולם רצוי יצחק בן אברהם.

הלוואי שלא תסכים האשה מבית בתואל, ללכת אחרי אליעזר ולא תהיה לאברהם ברירה, אף על פי שאמר ש"אין ארור מתדבק בברוך".

לקוראינו: מאמרים המופיעים ללא ציון שם הכותב, נכתבו על ידי חברי המערכת

חברי המערכת: הרב אברהם פוס, משה רוט, נפתלי יערי, יהודה מליק
העריכה בסיוע אברכי כולל "י"ד ברודמן" ללימודי הוראה ודיינות, בית שפירא, רחובות
טלפון: 08-9412048
אתרנו באינטרנט: www.pirsuma.com/siach
הדפסה: דפוס ש.ה.ר. רחובות טל. 08-9475106

על קטורה וזכויות צאצאיה

אברהם שולח את עבדו להביא אשה ליצחק, ממשפחתו בחרן, כי אינו רוצה להשיאו לאשה כנענית. אך בסוף הפרשה מסופר, שהוא עצמו לוקח אשה נוספת, קטורה. כידוע, על פי המדרש, הייתה זו הגר, אך להלן נדון בנישואין אלו על דרך הפשוט. אם כן, סביר להניח, שהייתה זו בת המקום, כנענית. אם כן, האם אברהם סותר את עצמו? למה ליצחק הוא לא רוצה כנענית והוא בעצמו נושא כזו? אלא, ניתן לומר, שאברהם משתדל קודם-כל, להשיג אשה ליצחק, ממשפחתו. אבל, ככתוב במפורש, הוא אומר לעבד, שאם לא יצליח להביא אשה משם, לא ישלח שמה את יצחק. אם כן, משמע, שהוא ישא כנענית, כמו שגם יהודה יעשה אחר כך.

הרד"ק (כה, א) אומר: ולא הקפיד (אברהם) בזו (בקטורה) מאיזה עם ומאיזו משפחה תהיה, כיוון שזרעו המיוחד, יצחק, היה מאשה שהייתה ממשפחתו, והשיא ליצחק גם כן אשה ממשפחתו, כי רצה שהעם המיוחד העתיד לצאת מהם, לא יצא מכנענית, אם אפשר, ובי"ה זה הצליח לו. אבל בשבילו, זה כבר לא משנה, כי, כדברי הרמב"ן (שם): "ולא חשש על שאר הבנים (מקטורה) מאיזה עם יהיו. אבל ודאי אשה כשרה ביקש לו, שלא תהיה מרת רוחו בזקנותו. ושמר גם כן שלא תהיה מבנות כנען...". ואכן, לא נאמר מהיכן הייתה קטורה, ודעת הרד"ק יכולה להיות, כמובן, נכונה.

אבל לדעת הרמב"ן (כה, ו): "והנה אברהם לקח לו אשה מבנות כנען. ואם תאמר שהייתה מצרית, או מארץ פלישתים! הנה לא שלח אל ארצו ואל מולדתו, כאשר עשה בבני" (ולכן משמע, שלקח אשה מקומית. ולמה דאג ליצחק)?

"כי עליו נכרת הברית", כנ"ל. אברהם לא רצה, שזרע הקודש יצא מבתו של כנען, הארור על ידי נח. ומוסיף **האברבנאל**, שבזיווג ראשון צריך להקפיד יותר על היחוס המשפחתי, כפי שאברהם נשא תחילה את שרה, ורצה כך גם ליצחק. אבל בזיווג שני, הייחוס כבר לא חשוב, "ואין ספק, (שקטורה) הייתה מבנות הכנעני, או פלשתים, או הייתה מצרית... לפי שלא חשש בזה".

הפרשנים גם דנים בשאלה, למה בכלל נשא אברהם אשה זו לעת זקנה? יש אומרים, שקיים את הדין, שאסור לאדם לחיות ללא אשה, בכל גיל. ויש אומרים, שרצה לקיים את ההבטחה: "אב המון גויים", ואברבנאל מוסיף עוד כמה טעמים ולא נאריך בזה. רק חשוב להדגיש את העובדות הבאות: אברהם הוריש רק ליצחק את הארץ, ולבני הפלגשים (האם היו לו עוד נשים?...). נתן מתנות "וישלחם מעל יצחק בן יעקב וחי, קדמה אל ארץ קדם" (כה, ו). ללמדך, שאבינו קבע חוקית, בחייו, למי שייכת הארץ. גם בהמשך, בסיום איזכור בני ישמעאל, נאמר: "וישקנו מקוילה עד שור, אשר על פני מצרים, בארץ אשור" (שם, פסוק יח), מחוץ לגבולות הארץ. לכן, על כל מי שמחשיב עצמו לצאצאי אברהם, לזכור, לדעת, למי בדיוק הוא הוריש את הארץ.

מנחם אדלשטיין

"מתורתם"

שיחתן של עבדי אבות

סיפור בחירת האשה ליצחק, משתרע על רובה של הפרשה. האריכות הגדולה נובעת, מהעובדה שהתורה מספרת את הסיפור פעמיים – פעם אחת כפי שקרה ופעם שנייה מפיו של אליעזר עבד אברהם. בעוד מצוות רבות זכו לפסוקים ולשבירי פסוקים, זוכה סיפורו של עבד אברהם לפירוט נרחב מאוד. מכאן הסיקו חז"ל – **"יפה שיחתן של עבדי אבות, יותר מתורתן של בנים"**.

הקביעה של חז"ל גוזרת בצורה מדויקת את המסקנה מהעובדות שהצגנו, אולם, מה ההיגיון העומד מאחוריה? מדוע יש להאריך ולפרט את שיחתן של אבות, יותר ממצוות שנצטוו הבנים לדורות?

הרב אהרן ליכטנשטיין מסביר, שבתורה ישנן שתי דרכי הנהגה: **האחת** מנוסחת בלשון מצווה ומפרטת את המעשים שעל האדם לעשותם, או להימנע מהם. **והשנייה** מיוצגת בדמותם של אנשים, שמעשיהם ואורחות חייהם מדריכים ומכוונים אותנו. המצווה מדויקת ומדודה, זה יתרונה אך גם חסרונה. המצווה מתארת את האופן שבו עלינו להתנהג ביחס למציאות ספציפית, ואין היא תמיד יכולה להצביע על התנועה וההתייחסות הפנימית הרחבה. הסיפור, לעומתה, יש בו כדי לשקף תמונה כוללת, להצביע על מכלול של פרטים והתנהגויות, ובכך

לעצב דרך חיים. במיוחד נכונים הדברים, כאשר מדובר במצוות שבין אדם לחברו.

בכיוון דומה, **הרב אליהו בלומנצווייג** רואה את היחס בין הסיפור והמצווה, כיחס שבין **כלל ופרט**. כדוגמא לדבר, הוא מביא את דרשת חז"ל המפורסמת – "נחמי בהם" (ויקרא יח, ה) – ולא שימות בהם" (יומא פה, ב). כאשר חז"ל דורשים זאת, הם מלמדים למעשה על תכליתן של מצוות התורה – להביא את האדם לחיים. לרומם את חיי האדם ולהעלות אותם למדרגה אלוקית. אין כאן העדפה של פרט אחד על פרט שני, אלא העדפה של הכלל על הפרט. מאחר שתכליתן הכוללת של מצוות התורה היא לרומם את החיים – "נחמי בהם", לכן לא ייתכן שנחייב קיום של פרט כלשהו על חשבון חיי אדם מישראל.

באופן דומה, התורה מדגישה את מעשי האבות, כמייצגים דרך חיים שלמה המונחית על פי הרצון האלוקי. אותה דרך חיים היא הכלל, שממנו יונקים הפרטים – פרטי המצוות – את משמעותם. לכן, מרחיבה ומאריכה התורה בכלל, ומשאירה לנו ללמוד את הפרטים שלו מפסוקים בודדים. בכך, מלמדת אותנו התורה, לתת את המקום הראוי לפרטי המצוות המעשיים, במסגרת החתירה לחיים כוללים ומרוממים, המביאים לידי ביטוי את רצון ה' במציאות.

אייתי וייס

פינת הדלכה

המסופק אם אמר "ותן טל ומטר"

א. בירושלמי (תענית א, א) מובא: "התפלל ואינו יודע מה הזכיר - אמר רבי יוחנן: עד שלושים יום, מה שהוא למוד - מזכיר. מכאן והילך, מה שהוא צריך - מזכיר".

כוונת הירושלמי, שאם אדם מסופק אם אמר נכון, תוך 30 יום מזמן השינוי - מסתבר, שאמר כמו שאמר לפני השינוי. לאחר 30 יום - מסתבר, שאמר כפי השינוי. בשלושים יום, יש 90 פעמים של הזכרת גשמים ואחרי 90 פעמים יש חזקה שאמר כראוי.

ב. ה"שולחן ערוך" (קיד, ח) פסק כן ביחס ל"משיב הרוח", ו"משנה ברורה" (שם, ס"ק לו) דן מה הדין ביחס לשאלת גשמים – "ותן טל ומטר". בשלושים יום, אין שואלים גשמים 90 פעמים, שהרי בשבתות אין שואלים גשמים.

ה"משנה ברורה" מביא שיש דיעה של האחרונים, שהעיקר תלוי **במספר התפילות** בין להקל ובין לחמיר. נמצא, שביחס לשאלת גשמים - רק לאחר שיעברו 90 תפילות, חזקה ששאל כהוגן.

אמנם, ה"משנה ברורה" מביא, שדעת הגר"א ועוד

כמה אחרונים, שהעיקר תלוי **במספר הימים** בין להקל ובין לחמיר. לכן, ביחס לשאלת גשמים, אף שלא אמר 90 פעמים, כיוון שעברו 30 יום - חזקה שאמר כראוי ואין צריך לחזור.

ה"משנה ברורה" הכריע, שבכל מקרה, אפשר לקבל את הדיעה המקילה, משום ש"ספק ברכות להקל".

ג. רבי שלמה זלמן אויערבך ("הליכות שלמה" - תפילה פ"ח, סעיף כד) פסק, שכן הדין גם ביחס לאדם שתוך כדי תפילתו מסופק אם אמר נכון, והוא עומד במקום שאם בוודאי לא שאל טל ומטר - צריך לחזור לראש, שלאחר שלושים יום ימשיך ויסיים תפילתו ואין צריך לחזור.

ד. ה"שערי תשובה" (קיד, סקט"ו) פסק, ששליח ציבור המתפלל לפני העמוד, יכול לצרף את חזרת השי"ץ לחשבון ה-90 תפילות.

ה. אם בתוך השלושים יום טעה בתפילתו, ה"כף החיים" (ס"ק נב) הביא, שיש שפוסקים שלא צריך להתחיל מחדש 30 יום, וגם אין צריך להשלים את היום שטעה. אך ה"מקור חיים" (סעיף ח) כתב, שעליו להתחיל את ה-30 יום מחדש.

רבי שלמה זלמן אויערבך (שם, הערה 94) פסק, שאם טעה פעם אחת - אינו סותר מניינו, רק צריך להוסיף קצת על המניין.

הרב אריה ויזל

"וישלחם מעל יצחק בנו"

רבים הפירושים שנכתבו לפסוקים (כה, ה - ו): "וייתן אבְרָהָם אֶת פֶּל אֲשֶׁר לוֹ, לְיִצְחָק. וְלִבְנֵי הַפִּילִגְשִׁים אֲשֶׁר לְאֲבָרְהָם נָתַן אֲבָרְהָם מִתְּנֵת, וַיִּשְׁלַחם מֵעַל יִצְחָק בֶּן יַעֲקֹב חַי, קִדְמָה אֶל אֶרֶץ קְדָם". נתייחס לתרגום **יונתן בן עוזיאל** (בתרגום לעברית): "וייתן אברהם במתנה את כל אשר לו, ליצחק. ולבניהם של הפילגשים של אברהם, נתן נכסים ומטלטלים למתנות, וישלחם מעל יצחק בנו עד שהוא בחיים נילכו לשבת קדמה לארץ המזרח". תרגום יונתן מסתמך כאן, על מה שנאמר קודם לכן, בדברי אליעזר לבתואל וללבן, כאשר בא לקחת אשה ליצחק (כד, לו): "ויִתְּלַד שָׁרָה אֶשֶׁת אֲדֹנָי בֶּן לְאֲדֹנָי אֶחָדִי זְקֵנָתָה, וַיִּתֵּן לוֹ אֶת פֶּל אֲשֶׁר לוֹ", אומר על כך **מדרש "שכל טוב"**: "ויִתְּלַד שָׁרָה אֶשֶׁת אֲדֹנָי בֶּן לְאֲדֹנָי - הוֹדִיעַם שֶׁהוּא יְחִידִי לִירוּשָׁה. אַחֲרֵי זְקֵנָתָה - הוֹדִיעַם נְפִלְאוֹת ה'. וַיִּתֵּן לוֹ אֶת כָּל אֲשֶׁר לוֹ - הוֹצִיא דִיִּיתִיקִי מִכִּיסוֹ, לְהַרְאוֹת שֶׁאֵין יִשְׁמַעֲאֵל יוֹרֵשׁ עִם יִצְחָק".

לכאורה, קיים כאן קושי, שהרי בפרשת "כי תצא" נאמר (דברים כא, טז): "וְהָיָה בְיוֹם הַנִּחְלוֹ אֶת בְּנָיו אֶת אֲשֶׁר יִהְיֶה לוֹ, לֹא יוֹכַל לְבָכֵר אֶת בְּנוֹ הַאֲהוּבָה עַל פְּנֵי בְּנוֹ הַשְּׂנוּאָה הַבְּכֹר" (ראה סנהדרין צא, א וכן במדרשים). יש להבין, מה נתן אברהם ליצחק ומה נתן לבני הפילגשים: המדרש (דברים רבה יא, א) מפרט מה נתן אברהם ליצחק: "וייתן אברהם את כל אשר לו ליצחק" - ומה נתן לו? רבי יהודה ורבי נחמיה: רבי יהודה אומר, בכורה נתן לו, כענין שנאמר (כה, לג): "וימכור את בכורתו ליעקב". רבי נחמיה אומר, ברכה נתן לו, כענין שנאמר (כז, ח): "וייתן לך האלקים". עמד יצחק

"חנוך לנער"

לברך את יעקב, אמר, ממקום שפסק אבא - משם אני מתחיל". משמע, שיצחק קיבל מאברהם את ההנהגה הרוחנית, את ברכת אברהם, את הבכורה כמנהיג, ואילו בני הפילגשים קיבלו נכסים גשמיים.

מה מטרותיו של אברהם בחלוקה זו? אומר ה"תולדות יצחק" (בנו של רבי יוסף קארו): "ויִשְׁלַחם מֵעַל יִצְחָק בנו, לפי שישאר המקום ליצחק". כלומר, אברהם מבקש לפנות את הדרך ליצחק, להודיע בעולם שיצחק הוא היורש של הדרך. דבר זה עומד בסתירה, לכאורה, למה שנאמר קודם לכן (כא, יא): "ויִנְרַע הַדָּבָר מֵאֵד בְּעֵינֵי אֲבָרְהָם, עַל אוֹדֹת בְּנָיו", כאשר שרה מבקשת לשלח את ישמעאל ואילו אברהם מעדיף שישמעאל יתחנך בביתו.

ניתן אולי ללמוד מכך היבט משמעותי. כאשר המחנך מצוי במקום (בנדון דידן, אברהם מול יצחק וישמעאל), ניתן לצפות כי ההשפעה המשותפת של המחנך, יחד עם אותו חלק חיובי בקבוצת המתחנכים, תשפיע על התלמיד הפחות-חיובי. לא כן הדבר, כאשר משלחים את התלמידים לדרכי החיים. כאן צריך להפריד, כאן חייבים לסלול את הדרך לפני הכוחות החיוביים, על ידי הסרת המכשולים שעלולים להעמיד הגורמים השליליים.

נפתלי יערי